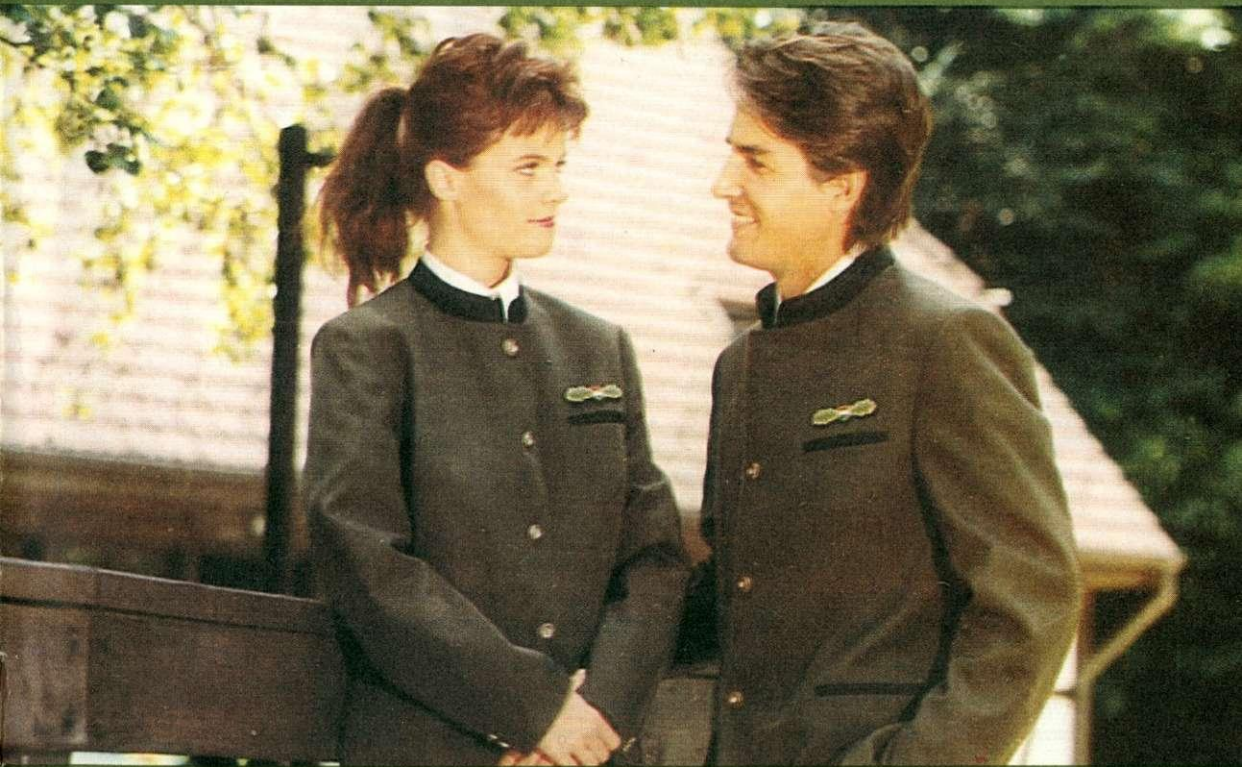

AZ ERDŐ

1989.

JÚNIUS · XXXVIII. ÉVFOLYAM

6. SZÁM

AZ 1862-BEN ALAPÍTOTT

ERDÉSZETI LAPOK

124. ÉVFOLYAMA

TARTALOM

<i>Dr. Tóth Sándor László:</i> A feldolgozás helyzete az erdőgazdálkodást és feldolgozást integráló gazdaságoknál, vállalatoknál	237
<i>Virágh János:</i> Hazánk faellátása	245
<i>Dr. Orosz Sándor:</i> Bedő Albert és a székelyek ügye	247
<i>Lendr György:</i> A Kemencepatak-i erdei vasút centenáriumiára 1888—1988	249
<i>Dr. Rédei Károly:</i> Gyenge fatermőképességű akácok nevelése	253
<i>Dr. Járjás József, Szerényiné Herczeg Andrea:</i> Közutak mellé telepített akácok rovarkártevőkkel való fertőzöttsége a Duna—Tisza között	256
<i>Dr. Mátrai Katalin:</i> Az őzkárokról — közös felelősségünkről	261
<i>Haraszti Gyula:</i> Rege a csodaszarvasról	265
<i>Apatóczy István:</i> Arborétum alapítás	269
<i>Bartha Dénes:</i> Védett fa- és cserjefajaink	270
<i>Dr. Wülfing László:</i> A IUFRO gazdaságtani munkacsoportjának 1988. évi konferenciája	271
<i>Veres Imréné:</i> Elmaradt hozzászólás a múlt közgyűlésről	274
<i>Fenyresi Csaba:</i> A magyartölgy hazai erdőgazdasági jelentősége és termőhelyi igénye	275

(A cím- és háttalpon: MŰSZI—FAINFORG erdészruha
(A színes borító az iroda anyagi támogatásával készült.)

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Д-р Л. Ш. Том:</i> Состояние деревообрабатывающей отрасли в комплексных лесохозяйственных предприятиях	237
<i>Я. Вираг:</i> Лесоснабжение в Венгрии	245
<i>Д-р Я. Ороси:</i> Альберт Бедо	247
<i>Д. Лендр:</i> Кеменецпатовская лесная узкоколейка: 1888—1988	249
<i>Д-р К. Редей:</i> Формирование акациевых насаждений в низких условиях местопроизрастания	253
<i>Д-р Я. Ярфаш—А. Херцег:</i> Зараженность вредителями акациевых посадок вдоль дорог в междуречье Дуная и Тисы	256
<i>Д-р К. Матрай:</i> Потравы косяками — общая ответственность	261
<i>Д. Хараси:</i> Баллада о чудо-олене	265
<i>И. Анаточи:</i> Основание арборетума	269
<i>Д. Барта:</i> Охраняемые виды деревьев и кустарников	270
<i>Д-р Л. Вильфин:</i> Конференция экономической рабочей комиссии ИЮФРО в 1988 году	271
<i>Ч. Феневеш:</i> Значение и потребности к условиям местопроизрастания дуба бенгерского	275

CONTENTS

<i>Tóth, S.:</i> The weight and rate of wood-processing inside the enterprises and companies integrating forestry and wood-processing	237
<i>Virágh, J.:</i> Timber supply of Hungary	245
<i>Orosz, J.:</i> Mr. Bedő, Albert (the Hungarian Gifford Pinchot) and the matter of székely-s (Hungarian people living in Transylvania)	247
<i>Lendr, Gy.:</i> The narrow gauge forest railway of Kemencepatak, 1888—1989	249
<i>Rédei, K.:</i> Tending of Black locust stands with weak productivity	253
<i>Járjás, J., Mrs. Sz. Herczeg, A.:</i> The insect infestation of Black Locust (<i>Robinia pseudacacia</i>) planted at the roadsides on the plainfield between the Danube and Tisza	256
<i>Mátrai, K.:</i> About the common responsibility of ours — about the damages caused by elk (<i>Capreolus capreolus</i>)	261
<i>Haraszti, Gy.:</i> Saga on the wonder-deer	265
<i>Apatóczi, I.:</i> Establishing an arboretum	269
<i>Bartha, D.:</i> Tree- and shrub-species under protection	270
<i>Wülfing, L.:</i> Conference '88 of the IUFRO Work Committee on Economy	271
<i>Fenyresi, Cs.:</i> Importance and site need of <i>Quercus hungarica</i>	275

AZ ERDŐ — Az Országos Erdészeti Egyesület kiadványa. A szerkesztésért felelős: dr. Solymos Rezső. A szerkesztőség címe: 1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 11. Levélcím: 1860 Budapest, MEM EFH.

★

Kiadja: a Delta Szaklapkiadó és Műszaki Szolgáltató Leányvállalat, 1093 Budapest, Közraktár u. 4. Telefon: 175-200. Felelős kiadó: BUDAI FERENC főigazgató, Egri Nyomda, 3301 Eger, Vincellériskola u. 3. Felelős vezető: Kopka László. Terjeszti a Magyar Posta, előfizethető bármely hírlapkiadópostahivatalnál, a hírlapkiadópostáknál, a posta hírlapüzleteiben és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR), Budapest XIII., Lehel u. 10/a. — 1900 — közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással, a HELIR 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Egyes szám ára: 20,— Ft. Előfizetés fél évre: 120,— Ft. egész évre: 240,— Ft. Megjelenik havonta. Külföldön terjeszti a Kultúra Könyv- és Hírlap Kereskedelmi Vállalat, 1389 Budapest, Pf.: 149.

Az évi előfizetés ára: 7 dollár.

A FAFELDOLGOZÁS HELYZETE AZ ERDŐGAZDÁLKODÁST ÉS FAFELDOLGOZÁST INTEGRÁLÓ GAZDASÁGOKNÁL, VÁLLALATOKNÁL

DR. TÓTH SÁNDOR LÁSZLÓ

Az erdőgazdálkodási és fafeldolgozási tevékenység összevonásával jöttek létre 1970-ben az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok, majd 1974-ben a Nyugat-magyarországi Fagazdasági Kombinát. Az azóta eltelt időszakban, különösen pedig a 80-as években mind a gazdálkodásban, mind pedig a vállalatok termelési- és termék-szerkezetében bekövetkezett változások indokoltá tették a fatermesztést, kitermelést és fafeldolgozást magukban integráló gazdaságoknál, vállalatoknál a fafeldolgozás helyzetének elemzését, értékelését. Indokolt ez elemzés annál is inkább, mivel az erdővel nem rendelkező fafeldolgozó ipari vállalatok egyre nehezebben gazdálkodnak, fejlesztenek. Arra a kérdésre, hogyan változott a feldolgozás helyzete, szerepe az erdő- és fafeldolgozó gazdaságoknál, ide sorolva a FALCO Fakombinátot is, keresünk választ jelen összeállításban.

A fagazdasági vertikumba olyan egymásra épülő, egymást feltételező és kiegészítő tevékenységeket, illetve az e tevékenységeket megvalósító szervezeteket sorolhatunk be, mint a további erdőgazdálkodás és fafeldolgozás feltételeit biztosító erdőfelújítás, művelés stb., a fakitermelés, a fanyersanyagok elsődleges (fűrész- és lemezipari) feldolgozása, valamint továbbfeldolgozása félkész- és késztermékeké. Az egész tevékenységlánc éves eredménye zömében a fatermékek értékesítésében realizálódik. Ezzel is magyarázható, hogy szakágazatunk árbevételének több mint fele és nyereségének ennél is jelentősebb része közvetlenül a fafeldolgozásból származik.

A fafeldolgozás helyzete, szerepe az erdőgazdálkodást és fafeldolgozást integráló gazdaságoknál, vállalatoknál vizsgálható többek között a termelési tényezők (anyag, energia, gép, munkaerő, vezetés, információ) fafeldolgozási felhasználási arányának elemzésével a vállalat egészében, akár az anyagi-átalakítási folyamatokat tükröző naturáliákban (pl. m^3) vagy az érték, illetve értékképző folyamatok mindenkori alakulását jellemző értékmutatókkal (Ft, Ft/év, stb.) de vizsgálható az említettek közül képzett szintetikus mutatók (m^3 /Ft) segítségével. Konkrétabban:

- a naturáliák közül a kitermelt, feldolgozott és értékesített faanyag mennyisége lehet a vizsgálat tárgya m^3 -ben,
- az értékmutatók között a (halmozott) termelési érték, amely a vertikum összes átalakítási folyamatában képződő új értéket jól tükrözi, az árbevétel, amely a piacon ténylegesen értékesített termék után kapott forintokat mutatja, valamint az eredmény (nyereség) említendő meg. Vizsgálható továbbá
- a faanyagok továbbfeldolgozásának, feldolgozottsági fokának mértéke aránya a fafeldolgozáson belül, végül
- megközelíthető a fafeldolgozás helye, szerepe a vállalat és egyes termelőegységeink irányításával, vezetésével is.

Az említett mutatókhoz kapcsolódó mennyiségi és minőségi változások elemzését többéves időszakra célszerű elvégezni. Jól hozzáférhető és összehasonlítható adatok 1980—1981-től, az Erdészeti és Faipari Hivatal megalakulása után állnak rendelkezésre. A továbbiakban a hivatkozott és feldolgozott adatok nagyobb része az ágazat 13 erdő- és fafeldolgozó gazdaságára és a FALCO Fakombinátra, valamint két, részben költségvetési erdőgazdaságra vonatkozik (14+2), de vizsgáljuk esetenként az EFH-hoz tartozó összes termelőegység (24 gazdaság, vállalat) adatait is. Az említett 16 felsorolása az 1. táblázatban szerepel.

A fafeldolgozásról, faiparról általában

Ágazatunkban a fafeldolgozást szokás elsődleges-faiparnak, vagy faiparnak nevezni. A továbbfeldolgozó iparok (bútor-, épületasztalosipar) képviselői sokszor megkérdőjelezik, hogy miért elsődleges a MÉM faipara és miért másodlagos a többi. Helyesebb lenne esetünkben is faalapanyag iparról, vagy fűrész- és lemeziparról beszélni.

Ott, ahol a faanyagok feldolgozása a rönkök fűrészeléséig terjed, a faipart nem egyszer a fűrészeléssel azonosítják. Valójában a fafeldolgozás olyan műveleteket is magában foglal, mint a gyalulás, marás, fúrás, a ragasztás, csiszolás és felületkezelés. A fafeldolgozóipari termékek között a fűrészráru, a különböző félkésztermékek, valamint olyan késztermékek, mint az ablak vagy a bútor, egyaránt megtalálható. Ágazatunkban is számos példa akad nem csak fűrészelésre, hanem bútoralkatrészek gyártására, s készbútorok előállítására is.

A faiparba a következő, termelési értékkel jellemezhető ágazati szakterületeket sorolták (1986):

— a MÉM—EFH fűrész- és lemezipara	11 Md Ft	35 %
— az IpM bútoripara	15 Md Ft	47,6 %
— az ÉVM épületasztalos-ipara	3,5 Md Ft	11,1 %
— az ún. vegyes faipar	2 Md Ft	6,3 %
összesen:	31,5 Md Ft	100,0 %

1989-től az épületasztalos-ipar a megszüntetett építőipari tárcától az iparihoz került át.

A fafeldolgozás helyzete a természetes mutatók alapján

A fakitermelésből kiindulva vizsgálható ágazatunkban a feldolgozott hengeresfa a nettó fakitermelés arányában (2. táblázat). Mivel a hengeresfa feldolgozásában az ERDÉRT és a FÜRLEMHO vállalatok is jelentős részarányt képviselnek, itt az EFH 24 vállalatának adataira célszerű támaszkodni. Jól érzékelhető a táblázat adataiból, hogy 1980 és 1987 között mintegy 30%-kal csökkent a feldolgozott hengeresfa mennyisége. Ez a csökkenés érzékelhető a nettó fakitermelés százalékában is: 38,7%-ról 26,7%-ra.

További pontosítást jelent a rönk termelése, beszerzése (vásárlása), belföldi és export értékesítése, valamint a saját felhasználás (feldolgozás). Az ágazati 16 gazdaság, vállalat adataiból számított indexek a 3. táblázatban szerepelnek. Az ezer m³-re épülő indexekből látható, hogy növekedett a vizsgált időszakban a beszerzés és értékesítés. Szembetűnő viszont, hogy a rönkexport több mint hatszorosára emelkedett: az 1980. évi 5,6 ezerről az 1987. évi 36,2 em³-re. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az export a kitermelt 835,8 ezer m³-ből alig 4,3%-ot tett ki.

1. táblázat

Az elemzésbe bevont vállalatok, gazdaságok
(EFH 1442)

1. Kecseki Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság
2. Somogyi EFAG
3. FALCO Fákombinát
4. Felsőtiszai EFAG
5. Délalföldi EFAG
6. Kisalföldi EFAG
7. Nagykunsági EFAG
8. Balatonfelvidéki EFAG
9. Vértesi EFAG
10. Kiskunsági EFAG
11. Zalai EFAG
12. Eorsodi EFAG
13. Ipolyvidéki EFAG
14. Mátrai Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság
15. Pilis Állami Parkerdőgazdaság
16. Tanulmányi Állami Erdőgazdaság

2. táblázat

A feldolgozott borserecska a nettó fakitermelés arányában
(1975, 1980, 1987, 1988, 1989, 1990 és vállalat)

Év	nettó fakitermelés	Feldolgozott borserecska	Kez. arány %
1975	3,766	1,168	30,9
1980	3,766	1,434	37,7
1985	3,492	1,093	31,3
1986	3,492	1,095	31,3
1987	3,779	1,099	29,1
Index 1985/75	115,6	95,3	—
1987/80	101,9	76,3	—

3. táblázat

A rönk termelésének, beszerzésének, értékesítésének és felhasználásának indexei
(1980, 1985, 1987; EFH 16 vállalat)

	1985/80	1987/80
Termelés	101,8	100,1
Beszerezés	113,6	118,9
Belföldi értékesítés	100,9	121,5
Export értékesítés	451,7	646,4
Saját felhasználás	104,6	95,9

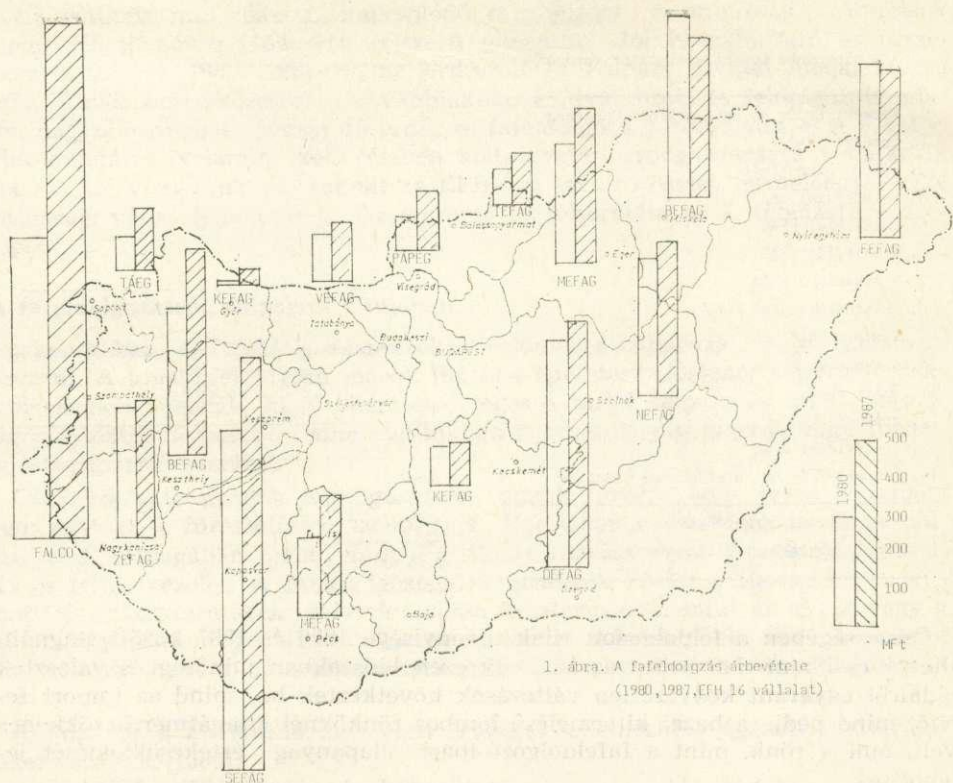
Összességében a feldolgozott rönk mennyisége 1980 és 1987 között stagnált, illetve csökkent. Ismeretes az is, hogy ezen időszakban minőség és választék oldalról egyaránt kedvezőtlen változások következtek be: mind az import fenyő, mind pedig a hazai kitermelésű lombos rönköknél átlagátmérő csökkenés volt, ami a rönk, mint a fafeldolgozó-ipari alapanyag értékcsökkenését jelentette.

A fafeldolgozás helyzete az értékmutatók alapján

A naturáliák után nézzük most meg, hogyan alakultak, változtak a gazdálkodás értékmutatói az erdő- és fafeldolgozó gazdaságoknál. Itt számolni kell azzal is, hogy a vizsgált időszakban bekövetkezett szabályozó- és árváltozások hatása torzíthatja az alkalmazott folyóáras értékmutatók változásának mértékét.

A számbavételnél a bruttó (halmozott) termelési érték ágazati és vállalati szinten egyaránt jól tükrözi a fafeldolgozás arányát a vállalat egészében. Jól megfogható az ágazati eredmény is. Az üzemági eredmény, így a fafeldolgozás is felfogható úgy is, mint hozzájárulás a vállalat általános költségeihez és eredményéhez. Mivel a vállalati általános költségek az ún. fel nem osztható költségek közé sorolódnak, az üzemági eredményt esetünkben nem a vállalati eredményhez hasonlítjuk, hanem a vállalati általános költségek és a vállalati eredmény összegéhez, a (bruttó) fedezethez. Ebben kifejeződik a fafeldolgozás nyereségtermelő és rezsiviselő képessége. A fafeldolgozás konkrét részesedése a vállalati eredményből valójában nem is mutatható ki. A fafeldolgozás arányát a vállalati összesenben a 4. táblázat adatai tükrözik.

A fafeldolgozás aránya 1980 és 1987 között a 16 gazdaságnál termelési érték szerint növekedést mutat 43,7%-ról 53,8%-ra, míg árbevétel szerint először emelkedés, majd az utóbbi években csökkenés következett be. Az 1980. és 1987. évi árbevétel vállalatonként az 1. ábrán szerepel. Látható a 4. táblázat adataiból, hogy a fafeldolgozás hozzájárulása a vállalati fedezethez az 50%-részarányról a vizsgálat két utolsó évében 47, illetve 46%-ra csökkent. Mi-

1. ábra. A fafeldolgozás árbevétele (1980, 1987, EFH 16 vállalat)

vel a termelés értékmutatói általában növekedést mutattak, kellett olyan ágazatnak lennie a vállalatok gazdálkodásában, amelynek nyereségtermelő képessége a fafeldolgozásnál jobban nőtt. Emiatt a vizsgálatot kiterjesztettük a fakitermelés helyzetének elemzésére is, feltételezve, hogy a fakitermeléshez kapcsolódó, a gazdasági terelők által sokoldalúan ösztönzött, nem rubel relációjú export az értékesítés árbevételében és az üzemági eredmény képzésben túlszárnyalta a fafeldolgozást.

A fakitermelés termelési értéke a vizsgált időszakban lényegében alig változott, árbevételének aránya az utóbbi két évben mintegy 5%-kal nőtt, ami részben ad magyarázatot a fafeldolgozás arányának csökkenésére; a fakitermelés részaránya a vállalati fedezet képzésében összességében stagnálónak tekinthető (4. táblázat).

A továbbfeldolgozás aránya a fafeldolgozásban

Az elsődleges fafeldolgozás (fűrészáru- és falemeztermelés) mellett egyre nagyobb a jelentősége ágazatunkban a faanyagok továbbfeldolgozásának, a különféle félkésztermékek gyártásának. Érdeemes itt megjegyezni, hogy növekvő tendenciát mutat a forgácslemezekből készülő méretreszabott, felületborított bútorkatrészek gyártása (FALCO Szentgotthárd, ERDÉRT Vásárosnamény), sőt naturáliákban nehezen mérhetően egyre jelentősebb a készbútorok gyártása is ágazatunkban (SEFAG Kaposvár — lakószoba bútorok, FALCO — irodabútorok, lakossági bútorok).

A fafeldolgozás és fakitermelés aránya a vállalati termelési értéken, árbevételben és fedezet képzésben
(1980-1987, EFH 16 vállalat)

M.e.:%

Év	Fafeldolgozás aránya			Fakitermelés aránya		
	A halmazott (bruttó) termelési értékben	A nettó árbevételben	Üzemági eredmény a vállalati fedezetben	A halmazott (bruttó) termelési értékben	A nettó árbevételben	Üzemági eredmény a vállalati fedezetben
1980	43,7	52,7	50,1	27,7	24,9	37,3
1981	41,5	48,2	43,0	28,7	29,4	47,0
1982	48,6	54,9	50,9	24,9	25,6	41,3
1983	49,1	55,6	52,0	23,6	21,3	37,9
1984	49,2	55,1	52,5	23,3	22,9	40,4
1985	50,4	54,5	55,5	24,2	24,9	34,5
1986	47,8	50,4	47,1	26,1	30,9	41,6
1987	53,8	49,1	46,7	28,5	27,5	39,6

Jelen vizsgálatban a természetes mértékegységekben is jól mérhető olyan bútorigipari félkésztermékek gyártásával foglalkozunk, mint a (fűrészelt) bútortléc és a (legalább gyalult) bútoralkatrész. Ezek volumene vizsgálható a feldolgozott hengeresfa arányában. Ez az 1987. évben 1980-hoz viszonyítva csökkenést mutat. Mivel a bútoralkatrészek zöme lombos fából készül, célszerűbb az elemzést a feldolgozott lombos rönk és az ebből készült (tömörfa) bútoralkatrészek arányának összevetésével folytatni. Eszerint csökkent a vizsgált időszakban a feldolgozott lombos rönk mennyisége, növekedett a bútortléc-termelés, s kb. felére esett vissza a tömörfa bútoralkatrészek gyártása azzal, hogy összességében a tömörfa félkésztermékek volumene is csökkenést mutat (5. táblázat).

1980 és 1987 között tehát jelentős mértékben csökkent a tömörfa bútoralkatrészek részesedése a feldolgozott lombos rönkből, ugyanakkor emelkedett a lap-, lemezipari bútoralkatrészek és készbútorok volumene az ágazatban. Ez utóbbihoz az is hozzájárult, hogy a Somogyi EFAG a Kaposvári Bútorgyárral bővült.

5. táblázat

Tömörfa félkésztermékek a feldolgozott lombos rönk arányában
(1975, 1980, 1985, 1986, 1987; EFH 24 vállalat)

M.e.: ezer m³, %

Év	Lombos rönk felhasználás	Bútortléc termelés	Tömörfa bútoralkatrész termelés	Tömörfa félkésztermék összesen	Tömörfa félkésztermék a feldolgozott lombos rönk arányában
1975	512,1	6,6	9,7	16,3	3,18
1980	679,0	8,4	14,4	22,8	3,36
1985	750,0	10,5	7,2	17,7	2,36
1986	654,5	8,8	7,6	16,4	2,51
1987	672,7	9,8	7,6	17,4	2,58
Index 1985/75	119,4	159,1	74,2	108,5	
1987/80	93,4	116,6	52,8	76,4	

A fafeldolgozás súlya, jelentősége az összesített értékmutatók: termelési érték, árbevétel, eredmény alapján
(1980, 1987; KEM-EFH 16 vállalat)

A fafeldolgozás		Jelentősége			Vállalat
		csökken	stagnál	növekszik	
		2	6	1	3
	kicsi	Kiskunsági EFAG Ipolyvidéki EFAG		Kisalföldi EFAG	
		6	4	0	10
Súly	közepes	Zala EFAG Necseki EFAG Mátrai EFAG Eorsodi EFAG Felsőtiszai EFAG Nagykunsági EFAG	Pilis-APEG Kálmánfalvi EFAG		
	nagy	Somogyi EFAG	Délalföldi EFAG	FALCO Fakombinát	3
	Összes	9	5	2	16

A fafeldolgozás szerepe a vállalatok életében vagy a feldolgozott faanyag mennyiségével, vagy a továbbfeldolgozással növelhető. Mivel a feldolgozható fa mennyiség nem növelhető, járható útnak a fatermékekbe bevitt élő- és holtmunka arányának növelése, a fafeldolgozás értéktermelő képességének fokozása mutatkozik. Ezzel a továbbfeldolgozás bővítése, a fatermékek készületési fokának növelése jár együtt.

A fafeldolgozás helye, szerepe a mennyiségi és minőségi változások tükrében

A fafeldolgozás helyét, szerepét a vizsgált 16 vállalatnál, gazdaságnál a mennyiségi mutatók (m^3), majd az értékmutató (termelési érték, árbevétel, eredménymutatók) alakulása alapján elemeztük. Ismeretes, hogy a feldolgozás számára rendelkezésre álló alapanyag mennyiségileg és minőségileg egyaránt csökkenést mutat. Az értékmutatók alapján a *fafeldolgozás súlya* a vállalatoknál a következőképpen is kategorizálható:

- *kicsi* a fafeldolgozás súlya a vállalati gazdálkodásban ott, ahol részesedése a vállalati értékmutatóknál kisebb, mint 30%. Ide a Kisalföldi, a Kiskunsági és az Ipolyvidéki EFAG sorolható,
- *közepes* a legtöbb gazdaságnál, ahol a fafeldolgozás az értékmutatók szerint 30 és 50% közötti; ilyen az erdő- és fafeldolgozó gazdaságok nagyobb része,
- *nagy* a fafeldolgozás súlya, ha aránya az értékmutatók szerint meghaladja az 50%-ot. Ebbe a kategóriába mindenekelőtt a FALCO Fakombinát, a Délalföldi és a Somogyi EFAG sorolható,

A *fafeldolgozás jelentősége* az 1980 és 1987 közötti időszakban csökkenő, növekvő, illetve stagnáló tendenciát mutathatott a vállalatok életében. A 16 vállalat, gazdaság értékmutatók alapján vett változásainak irányát a 6. táblázatban állítottuk össze azzal, hogy csökkenésként a -5% alatti változást értettük, a $\pm 5\%$ -on belülieket stagnálásnak tekintettük.

Az 1980. és 1987. évi termelési érték, árbevétel, eredmény/fedezet arányok alapján a fafeldolgozás jelentősége vállalatunként a következőképpen alakult:

- csökkent a fafeldolgozás jelentősége kilenc gazdaságnál, vagyis a vizsgált vállalatok többségénél (56,2⁰/₀), ezek a: Kiskunsági, Ipolyvidéki, Zalai, Mecseki, Mátrai, Borsodi, Felsőtiszai, Nagy-kunsági, valamint a Somogyi EFAG,
- stagnált öt gazdaságnál (31,2⁰/₀): Balatonfelvidéki, Vértesi EFAG, a Pilisi ÁPEG, Tanulmányi ÁEG, valamint a Délalföldi EFAG, míg
- növekedés csak két vállalatnál volt (12,5⁰/₀), a Kisalföldi EFAG-nál és a FALCO Fakombinátnál.

A jelentősebb, már folyamatban lévő fejlesztések (Balatonfelvidéki, Délalföldi és Zalai EFAG) következtében várható átrendeződéseket a 6. táblázatban három nyíl jelzi. További, elsősorban világbanki beruházások és lízing útján történő gépbeszerzések újabb, a fafeldolgozás szempontjából pozitív irányú átrendeződéseket eredményezhetnek a jövőben (Felsőtiszai, Somogyi EFAG).

A mennyiségi és minőségi változások aszerint is vizsgálhatók, hogy bővült-e a vizsgálat időszakban a vállalat termelési profilja, változott-e termelési szerkezete. E tekintetben a következő kategóriák is felállíthatók:

- a termelési szerkezet alapvetően nem változott,
- a termelési szerkezetben lényeges változás nem következett be, de a fafeldolgozásban kapacitásbővítés, esetleg nagyságrendi változás következett be,
- a vállalat termelési szerkezete új gyártási profil meghonosításával változott, bővült.

Az elsöre — többek között — jó példa a Délalföldi EFAG furnér- és rétegletlemez kapacitásának bővítése, korszerűsítése, a másodikra a forgácslemezek elektronsugaras felületkezelő kapacitásának kiépítésével a FALCO Fakombinát. Teljesen új gyártási profil meghonosításáról beszélhetünk a Mecseki EFAG-nál — bútoralkatrészek-gyártás — és a FALCO-nál — cementforgácslemezek felhasználására épülő faházgyártás. Utóbbiaknál említhető még meg a SEFAG kaposvári bútorgyára, amely korábban a Kanizsa Bútorgyár üzeme volt.

1986—1987-től újabb struktúraváltásnak lehetünk tanúi egyes gazdaságoknál, részben a világbanki és más hitellehetőségek bővülésével, részben pedig a lízing továbbterjedésével ágazatunkban is. Ezek a fejlesztések elsősorban a továbbfeldolgozást tűzik ki célul. Ide sorolható a Balatonfelvidéki EFAG idompréselt, valamint a Zalai EFAG síkpréselt rétegelt lemezüzemeinek létrehozása.

Mindezekből kiderül, hogy a fejlődés iránya a fafeldolgozás jelentőségének növelése irányába mutat. Ennek útja viszont a mennyiségileg és minőségileg csökkenő faanyag továbbfeldolgozása félkész- és késztermékeké, ami egyben a fatermékek értéknövelésének módja is.

Összefoglalás

Az 1980—1987 közötti időszakban 16 erdőgazdálkodást és fafeldolgozást integráló vállalat példáján vizsgáltuk a fafeldolgozás helyének, szerepének alakulását a vállalatoknál, részben a természetes mutatók, részben az értékmutatók, egyben a mennyiségi és minőségi változások alapján. A fafeldolgozás számára alapanyagként nyilvántartott rönk termelése a vizsgált időszakban lényegesen nem változott, ugyanakkor mintegy hatszorosára növekedett a rönkexport.

A fafeldolgozás részaránya a vállalatok bruttó termelési értékében növekedést mutat 44-ről 54⁰/₀-ra, míg az árbevételi aránynál először növekedés, majd csökkenés következett be. A fafeldolgozás üzemi eredménye a vállalati fe-

dezetben az 1980. évi 50⁰/₀-ról 1987-ben 47⁰/₀-ra csökkent. A fakitermelés árbevétele ez időszakban mintegy 5⁰/₀-kal nőtt, fedezettermelő képessége lényegében nem változott.

Csökkenett a vizsgált vállalatoknál a feldolgozott lombos rönk mennyisége, nőtt a bútortól termelés, s kb. felére esett vissza a tőmörfa bútorkatrészek gyártása. Összességében mintegy 25⁰/₀-kal csökkent a tőmörfából készült bútortipari félkésztermékeknek a feldolgozott lombos rönk arányában mért termelése, míg a falemezipari félkésztermékek volumene jelentős mértékben emelkedett.

A fafeldolgozás súlya a 16 vállalat közül háromnál nevezhető nagyknak. Ezek a FALCO Fakombinát, a Délalföldi és a Somogyi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság.

Az értékmutatók szerint vizsgálva a fafeldolgozás jelentőségét 1987-ben 1980-hoz viszonyítva megállapítható, hogy

- a fafeldolgozás árbevétele két vállalatnál (Borsodi és Felsőtisza EFAG) csökkent, egynél, a Kiskunsági EFAG-nál stagnált, míg 13 vállalatnál, tehát a vállalatok döntő többségénél emelkedett,
- ha a fafeldolgozás jelentőségét a három értékmutató: termelési érték, árbevétel és fedezettermelés arányában nézzük a vállalati összesenhez viszonyítva, akkor csökkenést kilenc vállalatnál, stagnálást ötnél tapasztaltunk és csak két vállalatnál (FALCO és Kisalföldi EFAG) mértünk növekedést.

A jelentősebb, már folyamatban lévő fejlesztések utáni időszakra előre jelezhető, hogy a fafeldolgozás jelentőségében csökkenés már csak nyolc vállalatnál prognosztizálható, négyenél lesz stagnálás, s várhatóan négyre emelkedik azon vállalatok száma, ahol a fafeldolgozás jelentősége növekedést fog mutatni. További fejlesztések az említett arányokat módosíthatják. 1986—1987-től a fűrész- és lemeziparban olyan elhúzódo rekonstrukciónak lehetünk tanúi, amelynek során részben a lízing alkalmazásával növekszik a fafeldolgozás szerepe, jelentősége az erdővel rendelkező, az erdőgazdálkodási és fafeldolgozási tevékenységet integráló több vállalat életében. Ennek keretében növekszik a feldolgozott fatermékek termelése, termékstruktúraváltás következik be, s új gyártási profilok meghonosítására is sor kerül.

Mivel a jövőben több és jobb minőségű alapanyag sem a hazai fakitermelésből, sem pedig importból nem várható, a fatermékek értéknövelésének hosszabb távú útja a bevitt élő- és holtmunka arányának növelése, a továbbfeldolgozás, a félkész- és késztermékek arányának emelése. Ennek valós lehetőségét többek között a külső tőke bevonását biztosító megoldások, a vevőkkel, ill. a továbbfeldolgozókkal történő társulások formák képezik.

A lapban megjelent tanulmányok szerzői: Apatóczy István műszaki vezető, Budavideki AÉVG Budakeszi; Bartha Dénes aspiráns, EFE, Sopron; Fenyvesi Csaba erdőmérnökjelölt, EFE, Sopron; Haraszi Gyula műszaki gyakornok, erdőszet, Diósjenő; dr. Járfás József főiskolai docens, Kertészeti Egyetem Kertészeti Kar, Kecskemét; Lenár György erdőszeti igazgató, Pálháza; dr. Mátrai Katalin tud. főmunkatárs, AE Állattani és Vadbiológiai Intézet, Gödöllő; dr. Oroszi Sándor erdőmérnök, muzeológus, Mezőgazdasági Múzeum, Budapest; dr. Rédei Károly tud. főmunkatárs, ERTI, Kecskemét; Szerényiné Herczeg Andrea tud. munkatárs, KEKK Kecskemét; dr. Tóth Sándor László főelőadó, MÉM EFH Budapest; Veres Imréné vállalati igazgató, Berettyóújfalú; Virágh János főelőadó, MÉM EFH, Budapest; dr. Wilfing László egy. adjunktus, EFE, Sopron.